

VILNIAUS UNIVERSITETAS

SIGITAS LAIMA

PSICHOLOGINIS SMURTAS: TEISMO MEDICININĖS ĮŽVALGOS IR
KRITERIJŲ PATIKRA

Daktaro disertacijos santrauka

Biomedicinos mokslai, medicina (06B)

Vilnius, 2016 metai

Disertacija rengta 2011 – 2015 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė – prof. dr. Virginija Grabauskienė (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai, medicina - 06B).

Mokslinis konsultantas – doc. dr. Algimantas Jasulaitis (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai, medicina - 06B).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Medicinos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė – prof. dr. Janina Tutkuvienė (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai, medicina - 06B).

Nariai:

prof. dr. Rimantas Stukas (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai, medicina - 06B);

prof. dr. Dainius Characiejus (Vilniaus universitetas, biomedicinos mokslai, medicina - 06B);

prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

prof. dr. Daisuke Yajima (Chiba universitetas, biomedicinos mokslai, medicina – 06B).

Disertacija bus ginama viešame medicinos mokslo krypties tarybos posėdyje 2016 m. rugsėjo mėn. 30 d., 12 val. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Didžiojoje auditorijoje. Adresas: M. K. Čiurlionio g. 21, LT-03101 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2016 m. rugpjūčio mėn. 30 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

PSICHOLOGINIS SMURTAS: TEISMO MEDICININĖS ĮŽVALGOS IR KRITERIJŲ PATIKRA

SANTRUMPOS

JAV – Jungtinės Amerikos valstijos
TLK – tarptautinis ligų klasifikatorius
ES – Europos sąjunga
LR – Lietuvos respublika

SANTRAUKA

Psichologinis smurtas (kartais vadinamas emociniu arba protiniu), tai smurto forma, charakterizuojama kaip asmens elgesys su kitu asmeniu, kurio pasekmėmis gali būti psichologinė trauma, nerimas, lėtinė depresija, potrauminis stresas. Problema aktuali dar ir todėl, kad neretai pačios aukos vėliau tampa smurtautojais.

Psichologinis smurtas paplitęs visame pasaulyje ir populiacijoje pasireiškia nuo 10 iki 75 procentų. Ypatingai išauga diskriminuojamose socialinėse emocinio smurto rizikos grupėse (moterys, vyresniojo amžiaus piliečiai, tautinės ir seksualinės mažumos, neįgalieji). Šie asmenys dažnai diskriminuojami socialiniame gyvenime ir darbo rinkoje.

Psichologinis smurtas – ne nauja sveikatos problema Lietuvoje, bet ja rimtai pradėta domėtis tik prieš keletą metų, pastarajam akivaizdžiai išplitus. Psichologinis smurtas Lietuvoje dažniausiai patiriamas šeimoje, ugdymo įstaigose (mokyklose), darbovietėje.

Aukai įskaudinti ir įbauginti smurtautojas pasitelkia įžeidinėjimus, jausmų ignoravimą, nepagarbą, išvaizdos, įsitikinimų, religijos, šeimos, artimųjų, finansinės arba socialinės padėties pajuoką, tyčiojimąsi, priekaištus, priekabiavimą, pastabas, kritiką, grasinimus, draudimus, gąsdinimus ir t.t. Neretai psichologinis smurtas susijęs su fizine prievarta.

Teismo medicinos praktikoje ypač svarbi psichologinio smurto įrodymo problema, nes jo įrodymas remiasi ne objektyviais, bet subjektyviais nukentėjusiojo parodymais – nelieta akivaizdžių sužalojimų (pvz., kraujosruvų, lūžių).

Pastoviai terorizuojamas asmuo netenka pasitikėjimo: abejoja savo jausmais, sugebėjimais, jaučiasi menkas, nevertingas, praranda ryžtingumą, tampa pasyviu, bailiu. Taip pažeidžiama jo gerovė, pakenkiamas individo savęs suvokimas, savigarba. Dažniausios psichologinio smurto pasekmės – įtampa, nepasitikėjimas savimi, vengimas bendrauti, nesaugumas, bejėgiškumas, priklausomybė nuo kitų nuomonės, požiūrio ir reikalavimų, nesugebėjimas rasti pagalbos, kartais net save ir/arba kitus žalojantis elgesys. Nuolatinio emocinio smurtavimo pasekmė – generalizuotas nerimas.

Psichologinis smurtas – pavojingas, sunkiai įrodomas reiškinys, todėl būtina atidžiau susipažinti su jo raiškos priemonėmis, priežastimis, požymiais, pasekmėmis, leidžiančiomis geriau pažinti smurtautoją ir auką.

Psichologai ieško priežasčių, nulemiančių asmens tapimą auka, arba smurtautoju. Galvojama, kad tokią elgseną lemia daugybė įvairių veiksnių, pradedant individualia raida ir baigiant situaciniais, visuomeniniais veiksniais (patirtas pažeminimas, skriauda, prievarta vaikystėje arba paauglystėje), kadangi bet kuriame amžiaus tarpsnyje patirtas smurtas deformuoja asmenybę.

Smurtauti išmokstama iš aplinkos: tai gali būti šeima, draugai, konkrečios įstaigos (kolonija, globos namai, mokykla). Atliktų tyrimų duomenys byloja, kad asmenys, vaikystėje patyrę smurtą, vėliau gali tapatintis su agresoriaus vaidmeniu ir tokiu būdu spręsti iškilusias problemas.

Reikšmingos šalies kultūros ypatybės, tradicijos, socialinė politika, nes smurto kilmė neretai slypi socialinėje struktūroje, kurioje žmonių nelygybę lemia vertybių, tradicijų, papročių, įpročių, pažiūrų visuma. Nelygybės intensyvumas ir išraiškos būdai gali skirtis.

Patriarchaliniame šeimos modelyje vyras laikomas moters autoritetu, todėl elgiasi kaip su menkesnėmis, žemesnėmis pavaldinėmis. Musulmoniškuose kraštuose moters socialinė padėtis yra kur kas žemesnė nei Europoje arba JAV. Moters, kaip socialinio individo, islamas nepripažįsta – ji moraliai vertinga tik šeimoje, kurioje turi griežtai apibrėžtas funkcijas. Tokios aplinkybės palankios psichologiniam smurtui. Skandinavijos šalyse,

garsėjančiose lyčių lygybe, yra skirtumų tarp vyrų ir moterų atlyginimų, užimtumo, galimybių užimti aukštas pareigas.

Išsivysčiusiose šalyse moterys dažniau kontroliuojamos socialinėmis priemonėmis, pavyzdžiui, ribojant galimybes siekti karjeros, mažiau išsivysčiusiose – dažniau griebiamasi fizinio smurto.

Daugelyje literatūros šaltinių analizuojamos smurto sąsajos su ekonomine būkle. Tenka pripažinti, kad skurdas gimdo neviltį, pažeminimą, pyktį, kelia įtampą bendrai gyvenančių žmonių santykiuose, tačiau negalima sutapatinti prievartos ir prastos ekonominės būklės, nes smurtas suvokiamas ir kaip kultūros reiškiny. Nors Kinijoje vyksta sparti ekonominė plėtra, tačiau žmogaus teisių padėtis negerėja taip sparčiai, kaip būtų galima tikėtis.

Agresyvaus elgesio išsivystymui svarbi žmogaus psichinė ir fizinė sveikata, nes nuo narkotikų, alkoholio priklausomi arba tam tikromis somatinėmis bei psichikos ligomis sergantys žmonės tampa amoralūs, asocialūs, nesugebantys valdyti emocijų, veiksmų, pasireiškiančių neadekvačiu reagavimu į supančią aplinką. Reikšminga ir tarpusavio konkurencija artimoje aplinkoje (šeimoje, darbovietėje).

Žmonės linkę konkuruoti tiek namų, tiek visuomeninėje erdvėje. Agresyvus elgesys darbe dažniausiai būna nukreiptas prieš stipresnius, talentingesnius, produktyvesnius darbuotojus. Tai yra itin aktuali problema šiais laikais, kai darbuotojai ypač aktyviai siekia karjeros.

Konkurencija, pavydas tarp šeimos narių kyla dėl noro įtvirtinti arba išsaugoti savo autoritetą. Dažnai vyro smurto proveržius prieš žmoną išprovokuoja pastarosios geresnė socialinė padėtis, analogiškai kaip antro vaiko gimimas sukelia agresyvų pirmagimio elgesį. Aišku viena, kad prievartos priežastys yra sudėtingos, todėl smurto paaiškinti viena priežastimi arba vienu teoriniu modeliu neįmanoma. Kiekvienu atveju reikia ieškoti individualių susiklosčiusios situacijos priežasčių.

Jeigu žmogus turi psichologiškai geras sąlygas augti ir skleisti kaip asmenybė, tai jo pasitikėjimas savimi didesnis, geriau išmoksta pažinti

savo jausmus, konstruktyviai juos išreikšti. Didesnė tikimybė, kad jis sugebės gerbti kitų žmonių psichologinę erdvę ir laisvę, nustatyti ir saugoti savas ribas.

Kiekviename žmoguje slypi auka ir agresorius. Psichologai bando atsakyti į klausimą kaip atpažinti potencialų smurtautoją ir auką, domina smurtautojų savybės, padedančios ne tik suprasti priežastis, bet ir numatyti smurto galimybę bei prevenciją.

Būdingos smurtautojo savybės: dvilypumas – toks asmuo viešumoje gali būti linksmas, švelnus, žavus, geras, tačiau, palaikydamas artimus santykius, tampa žiauriu, piktu, agresyviu. Pasireiškia impulsyvumas, labilios emocijos –viena akimirka tampo auką už plaukų ir akimirksniu lipšniai atsiprašinėja. Ypatingai stiprus pavydo jausmas, valdžios, galios siekimas ir demonstravimas, kontroliuojantis elgesys, nusivylimas gyvenimu, savimi bei aplinkiniais. Dažnai tai fiziškai stiprūs asmenys arba priklausomi nuo alkoholio, narkotikų ir kitų psichotropinių medžiagų, taip pat sergantys somatinėmis, psichinėmis ligomis, sąlygojančiomis savitą asmenybės psichopatologiją arba stiprios psichinės sveikatos žmonės, stokojantys empatijos, kurie dėl savo nesėkmių, jausmų ir veiksmų kaltina kitus, jaučiasi aplinkybių aukomis („Tai tu mane išprovokavai!“).

Stereotipiškai galvojama, kad smurtauti dažniau linkę vyrai, tačiau svarbu pastebėti, kad polinkį smurtauti lemia ne lytis, o santykis: stiprus – silpnas. Statistiškai fizinį ir seksualinį smurtą daugiau vartoja vyrai, nes jie fiziškai stipresni už moteris, kurios agresijai išlieti dažniau vartoja žodžius. Paprastai šeimoje tai atsakas į smurtaujančio vyro elgesį (pasitelkia psichologinį smurtą prieš vyrą, vaikus) arba sąlygotas konkurencijos (darbovietėje).

Psichologinio smurto egzistavimui reikalingas ne tik agresorius, bet ir auka. Ieškoma atsakymų kokiomis savybėmis pasižymintys asmenys yra potencialios psichologinio smurto aukos. Būdingos psichologinio smurto aukos savybės: fiziškai, psichiškai, ekonomiškai silpnesnės asmenybės (dažniausiai moterys, vaikai, ligoniai arba senyvo amžiaus žmonės), gabūs, darbštūs darbuotojai, mėginantys pritapti prie kolektyvo, uždari, nekomunikabilūs

asmenys, menkos savigarbos, nepasitikintys savimi arba sergantys depresija, dažnai patiriantys emocinę įtampą, labilių emocijų, politinių arba seksualinių mažumų atstovai, linkę prisiimti kaltę net už klaidas, kurių dažniausiai būna nepadarę, priklausomi nuo alkoholio, narkotikų ir kitų psichotropinių medžiagų.

Apibendrinus galima teigti, kad psichologinio smurtautojo ir aukos portretai neturi išskirtinių bruožų, leidžiančių asmenis priskirti vienai arba kitai grupei, bet bruožų visuma yra gana specifinė.

TYRIMO TIKSLAS

Nustatyti psichologinio smurto išplitimą Lietuvoje, jo ypatumus, identifikuoti psichologinio smurto kriterijus, jų veiksmingumą ir reikšmę teismo medicinos praktikoje.

TYRIMO UŽDAVINIAI

1. Pagal prieinamus literatūros šaltinius įvertinti psichologinį smurtą pasauliniame ir nacionaliniame kontekste: išplitimą, išraišką, kultūrinę, religinę, etinę priklausomybę.
2. Išanalizuoti psichologinio smurto išplitimą, jo fiziologinę, psichologinę išraišką Lietuvoje:
 - 2.1 tarp vaikų;
 - 2.2 tarp mokytojų;
 - 2.3 tarp jėgos struktūrų asmenų (policijos pareigūnų, kariūnų);
 - 2.4 tarp pramonės darbuotojų;
 - 2.5 tarp prostitučių.

DARBO MOKSLINIS NAUJUMAS

Atlikta kompleksiška psichologinio smurto analizė apie išplitimą pasaulyje ir Lietuvoje, psichologinio smurto sukeltus fiziologinius ir psichologinius simptomus, jų pasireiškimo intensyvumą priklausomai nuo žmogaus socialinės padėties visuomenėje, amžiaus, išsilavinimo, šeiminės padėties. Atskleista, kad fiziškai nukentėję vaikai neišvengiamai patiria ir psichologinį smurtą, bet gydymo įstaigose negauna pakankamos kvalifikuotos psichologinės pagalbos. Išgryninti į prostituciją įtrauktų moterų psichologiniai bruožai, bei tai nulėmę faktoriai. Identifikuoti psichologinio smurtautojo ir aukos portretai pagal kuriuos galima nustatyti smurtautoją arba auką, tiriant nusikaltimus dėl psichologinio smurto panaudojimo.

GINAMIEJI TEIGINIAI

1. Psichologinis smurtas plačiai išplitęs pasaulio šalyse ir Lietuvoje.
2. Tikrieji išplitimo mastai Lietuvoje nežinomi, kadangi psichologinis smurtas pradėtas tirti neseniai.
3. Psichologinis smurtas vaikų tarpe lieka nepastebėtas, nes fizinį smurtą patyrę vaikai (su kliniškai nereikšmingais sužalojimais) gydymo įstaigose retai sulaukia kvalifikuotos psichologo pagalbos.
4. Mokinių naudojamas psichologinis smurtas prieš mokytojus įtakoja somatinių sutrikimų ir negatyvų požiūrį vertinant aplinkinius atsiradimą mokytojų tarpe.
5. Atskiri tam tikri somatiniai ir psichologiniai sutrikimai, kurie būdingi daugeliui susirgimų, esant tam tikroms jų kombinacijoms, gali būti vertinami kaip psichologinio smurto išraiškos.
6. Moterų įtraukimą į prostituciją lemia socialinė aplinka.

PRAKTINĖ DARBO REIKŠMĖ

Psichologinis smurtas – aktuali sveikatos problema Lietuvoje. Pagal įvairius informacijos šaltinius psichologinis smurtas Lietuvoje dažniausiai patiriamas šeimoje, ugdymo įstaigose (mokyklose), darbovietėje, tačiau psichologinio smurto sukeltos bendrosios psichologinės ir somatinės išraiškos lieka vienodos, nepriklausomai nuo vietos arba šalies, kurioje ši smurto rūšis pasireiškia. Aukos arba smurtautojo bruožų išraiškos išlieka pastovios, mažai kintančios.

Šiuo darbu išgryninti pagrindiniai psichologiniai ir somatiniai sutrikimai, kuriuos sukelia arba įtakoja psichologinis smurtas, kurio sukelti fiziologiniai ir psichologiniai simptomai, panaudojus anketinę apklausą, lengvai nustatomi, nereikalauja specialaus pasirengimo. Šis simptomų nustatymo metodas galėtų palengvinti bendrosios praktikos gydytojų, socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, veiklą, identifikuojant aukas. Tai svarbi prevencija latentiniame psichologinio smurto pasireiškimo periode, ypač šeimose, kurios dažniausiai yra uždaros aplinkiniams, o problemos išryškėja pavėluotai, kai psichologinis smurtas perauga į fizinį.

Atlikti tyrimai atskleidė kvalifikuotos psichologinės pagalbos trūkumą gydymo įstaigose pacientams, patyrusiems fizinį smurtą. Tokia pagalba papildo klinikinės diagnozės, pavyzdžiui, nustatant reakciją į stresą. Diagnozėse greta išvardinamų mechaninių sužalojimų, atsiradus reakcijai į stresą, galėtų keisti sveikatos sutrikdymo masto kvalifikaciją į sunkesnę nei vertinant tik mechaninių sužalojimų sukeltus sveikatos sutrikdymus. Tai leistų taikyti griežtesnes bausmes smurtautojams.

Darbe atskleista, kad beveik ketvirtadalis mokytojų patiria psichologinį smurtą ir kas antras dėl to tampa laikinai nedarbingu. Laikinas darbuotojo nedarbingumas – ekonominė našta valstybei. Atsižvelgiant į tai, kad administracinių teisės pažeidimų kodeksas numato galimybę bausti tėvus už 14-16 m. paauglių chuliganizmą, įžeidinėjimus, chuliganišką elgesį,

suaugusiųjų įžeidinėjimą (bauda nuo 14-28 eurų), tikslinga baudos dydį peržiūrėti ir, atsižvelgiant į kaimyninių šalių (Estiją) praktiką, padidinti dešimteriopai. Tai padidintų šeiminių tėvų ir vaikų atsakomybę.

TYRIMŲ MEDŽIAGA IR METODAI

Aprašomuoju metodu ruošta literatūros apžvalga užsienyje ir Lietuvoje. Aiškinantis smurto išplitimą vaikų tarpe, analizuoti Vilniaus universitetinės vaikų ligoninės 2000–2010 metų ligos istorijų archyviniai duomenys, pritaikius anketinės formos klausimyną. Konstatuoti 1463 smurto atvejai prieš vaikus. Tiriant psichologinio mokinių smurto prieš mokytojus paplitimą, atlikta anketinė 251 mokytojo apklausa. Reikšmingų skirtumų ieškota χ^2 kriterijumi su 95 % pasiklovimo lygmeniu. Statistiškai reikšmingais laikyta, jei kriterijaus paskaičiuota p reikšmė mažesnė už 0,05. Aiškinantis pagrindinius psichologinio smurto sukeliamus fiziologinius ir psichologinius simptomus, analizuotos trys respondentų grupės: I-o kurso Karo akademijos kursantai, policijos pareigūnai bei Utenos apskrities pramonės įmonių darbuotojai. Tyrime dalyvavo 18-65 metų amžiaus 262 respondentai (121 vyrai ir 141 moterys). Duomenys apdoroti statistinės analizės būdu. Koreliacijos koeficiento skaičiavimai atlikti naudojant Kendall's tau-C, nustatant ranginius kintamųjų ryšius ir Contingency Coefficient naudojant nustatyti vardinius kintamųjų ryšius. Skirtumai laikyti statistiškai reikšmingais, jeigu kriterijaus paskaičiuota p reikšmė mažesnė už 0,05. Tiriant psichologinio smurto išplitimą prostitucija užsiimančių moterų tarpe, dominuojančias ir mažiau reikšmingas jo išraiškas, tyrimui naudota anketinė apklausa, interviu, aprašomasis ir gretinamasis metodas. Apklaustos 46 respondentės, kurioms buvo pareikšti įtarimai arba kaltinimai verčiantis prostitucija 2012–2015 metų laikotarpiu.

TYRIMŲ REZULTATAI IR APTARIMAS

Vertinat psichologinio smurto išplitimą pasaulyje, išanalizuoti laisvai prieinami literatūros duomenys. Tyrimui pasirinktos šalys su skirtingomis religijomis, papročiais, ekonominiu išsivystimu bei populiacijos dydžiu. Analizuotas psichologinio smurto išplitimas Indijoje, Japonijoje ir Norvegijoje. Analizė atskleidė, kad Indijoje net 60 milijonų moterų dingusių be žinios, tai beveik visa Jungtinė Karalystė. Dalis jų nužudomos dar negimusios, kai ultragarsiniu tyrimu patvirtinama lytis, kita dalis gyvenimą pabaigia vos užgimusios, kitos – miršta dėl tyčinės nepriežiūros, kad gimė moteriškos lyties. 89% moterų nutraukia savo nėštumą sužinojusios, kad laukiasi mergaitės. Moterų veiksmai rodo, kad patiriamas ne tik didelis fizinis, bet ir psichologinis smurtas. Nacionalinės Indijos šeimų apklausos duomenimis 14% moterų kenčia nuo psichologinio, 31% nuo nedidelio fizinio ir 10% nuo didelio fizinio smurto, o 8% patiria seksualinę prievartą. Indijoje gyvena apie 440 milijonų vaikų; apie 40% jų pažeidžiami arba gyvena nepalankiose sąlygose. Kasmet gimsta 27 milijonai naujagimių. Dauguma gimsta neprivilegiuotoje populiacijos dalyje, dažniausiai neplanuoti, todėl tėvai negali tinkamai jais pasirūpinti. Vaikų auginimo įpročiai atspindi socialines normas. Neraštingoje ir mažai informuotoje bendruomenėje netinkamos tradicijos perduodamos iš kartos į kartą ir labai atsparios pokyčiams. Pagal 2007 metais atliktą vyriausybės tyrimą visos vaikų išnaudojimo formos paplitusios: fizinė prievarta – 66%, lytinė prievarta – 50%, emocinė prievarta – 50%. Nors oficialiai kastų sistema panaikinta daugiau nei prieš 60 metų, tačiau ji gyvuoja iki šiol. Kai kuriose tankiausiai pasaulyje apgyvendintos šalies vietovėse bendravimas arba net valgymas su kito visuomenės sluoksnio žmogumi gali būti laikomas nepriimtiniu ir užtraukti aplinkinių panieką. Psichologinio smurto kastose apraiška – tai nepagarba kitam žmogui, žeminimas, menkinimas. Žemiausios kastos atstovėms draudžiama naudotis bendrais vandens šaltiniais, nes galvojama, kad joms palietus vandenį, jis taps užterštu. Šios kastos žmonėms draudžiama įžengti į šventyklas, viešuosius parkus. Per

bendruomenės šventes privalo sėdėti atokiau nuo kitų žmonių. Maistas nepaduodamas tiesiai į rankas, o numetamas. Tokia socialinė aplinka, neigiamas požiūris, įsisenėjusios tradicijos nulemia pažeidžiamų grupių socialinę atskirtį, aktyvų psichologinį ir fizinį smurtą. Šeimos struktūra ir santykiai Indijos visuomenėje aiškiai apibrėžti. Tradicinė indų šeimos sistema griežtai hierarchinė, patriarchalinė. Kelios kartos gali gyventi kartu, bet amžius, lytis arba kartos statusas nulems šeimos santykius, elgesį su kitais nariais. Šioje struktūroje moteris visą savo gyvenimą turi būti nuo kažko priklausoma – iš pradžių nuo savo tėvo, vėliau nuo vyro ir galiausiai nuo savo vyriausiojo sūnaus. Vaikai visą savo gyvenimą emociškai ir socialiai priklausomi nuo tėvų. Smurtui prieš vaikus šeimoje įtaką daro tėvų psichologinė būklė, kurią blogina nedarbas, mažos algos dėl neraštingumo, žemo išsilavinimo lygis. Indijos patriarchalinėje visuomenėje vyrai labiau vertinami. Šeimose norima susilaukti tik berniukų, kurie užaugę žino, kad po tėvo mirties taps šeimos galva (vyriausias), jam taip pat teks atsakomybė už savo motiną, giminaites moteris, jaunesnius brolius ir seseris. Už vaiko auklėjimą atsakingi visi šeimos nariai. Vaikai auginami autoritarinėje atmosferoje, todėl autonomija netoleruotina. Taip vaikai tampa paklusnūs, nuolankūs, jų pareiga – daryti savo šeimai garbę. Dėl šio šeimos modelio atsiranda daugybė problemų. Pagrindinės jų: vestuvės tarp vaikų, kastų sistema, mergaičių diskriminacija, vaikų darbas, „Devadasi“ tradicijos, kai dėl pinigų trūkumo mergaitės parduodamos į viešnamius. Viena didžiausių psichologinio smurto šeimoje problema – vaikų vedybos. Mergaitės tėvai skuba ištekinti, atiduoti jų priežiūrą į vyro rankas. Tai daro įtaką mergaičių įgūdžiams, riboja jų formavimąsi, išsilavinimą, socialinę paramą, autonomiją.

Iš atliktos literatūros analizės matyti, kad Japonijoje gajos kelios psichologinio smurto formos: psichologinis smurtas santuokoje, psichologinis smurtas prieš vaikus ir senyvo amžiaus žmones, ir gana ryški problema – psichologinis smurtas darbo vietoje. Būtent Japonijoje nustatyta, kad dažnai visos smurto formos pasireiškia vienu metu. Individai, kurie patyrė psichologinę prievartą santuokoje, taip pat patyrė fizinį ir seksualinį smurtą.

Nustatyta, kad Japonijoje net 19% moterų iki 49 metų yra patyrusios artimo partnerio smurtą (psichologinį, fizinį arba abu iš karto) ir 4% patyrė fizinių sužalojimų, susijusių su šiuo smurtu. Daugiau nei 90% japonių, prieš kurias šeimoje buvo naudotas smurtas, teigė patyrusios fizinio, psichologinio ir seksualinio smurto kombinaciją, kai tuo tarpu likusios 10% patyrė tik fizinį smurtą. Nenuostabu, kad smurtas poroje, šeimos viduje sukelia ir smurtą prieš vaikus. Pastebėta tendencija, kad smurto prieš vaikus atvejų Japonijoje daugėja. Japonijoje daugėja branduolinių (šerdinių) šeimų (angl. *nuclear families*), kurių struktūra labiau vakarietiška – šeimą sudaro tik sutuoktiniai ir vaikai (be senelių ir kitų šeimos narių), o tai atsiliepia mikroklimatui šeimoje ir gali pasireikšti kaip smurto protrūkiai vaikų atžvilgiu. Apie pastebėtus smurto atvejus dažniau pranešama atitinkamoms institucijoms ir taip fiksuojamas didesnis pažeidimų skaičius. Japonijoje galioja „didesnės apsaugos nuo smurto šeimoje“ modelis: nustatytos didesnės bausmės už šeimos nario sunkų sveikatos sutrikdymą, psichologinį smurtą. Teisiškai pažymėta: „Asmenų, nužudžiusių savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį arba sunkiai sutrikdžiusių jo sveikatą psichologiškai smurtaujant, taip pat asmenų, kurie yra padarę tokias pačias veikas, tačiau jų su nukentėjusiuoju nesieja šeimos ar artimos giminystės ryšiai, padėtis nėra tokia pati, nei šiais ryšiais susijusių. Asmenys kėsineri ne vien į tokias konstitucines vertybes kaip žmogaus gyvybė, jo asmens neliečiamumas, bet ir į tokias konstitucines vertybes kaip artimos giminystės santykiai, šeima, motinystė, tėvystė, vaikystė.“ Taigi, teisiškai pripažinta, kad didesnės bausmės yra objektyviai pateisinamos. Galvojama, kad šis nutarimas atitinka modelį, kurio pagrindas yra prielaida, kad „namai–vieta, kurioje asmuo ypač turi teisę tikėtis saugumo ir pagarbos“. Smurto psichinis poveikis, kurį tam tikra apimtimi galima pavadinti psichine prievarta, paprastai yra sudedamoji atitinkamos nusikalstamos veikos dalis, todėl tinkamas psichinės prievartos identifikavimas padeda kvalifikuoti konkrečias nusikalstamas veikas. Senėjanti visuomenė išryškino dar vieną visuomenės skaudulį – senyvo amžiaus gyventojų užgauliojimą ir psichologinį smurtą prieš juos. Japonų visuomenės požiūris sukoncentruotas į darbą, naudą, našumą ir

efektyvumą, todėl senoliai nesąmoningai traktuojami kaip kliūtis. Valstybės kuriamų socialinių strategijų nepakanka tam, kad vyresnieji jaustųsi garbiais, oriais visuomenės nariais. Sukurta pagalbos linija, į kurią gali skambinti psichologinį smurtą patiriantys senoliai. Psichologinis smurtas darbovietėje – viena opiausių Japonijos socialinių problemų. Užgauliojimas darbe turi net specialų terminą kalboje – „*ijime*“, atspindintį kokia tai gaji socialinė problema. Ji tokia ryški dėl tradicinių darbo organizavimo principų ir požiūrio į darbą, o situaciją dar labiau paaštrina pastarojo laikotarpio ekonominiai sunkumai. Darbdavio priekabiavimas yra bet koks elgesys, kai viršesnis asmuo pasinaudojęs savo statusu darbe sukelia bendradarbiams fizinį skausmą arba emocinį distresą. Šio tipo priekabiavimas yra endeminis daugelyje Japonijos kompanijų. Išskirti keli faktoriai, kurie lemia šios problemos egzistavimą. Vienas iš jų – autoritarinis vadovavimo stilius ir besąlygiškas paklusnumas tiesioginiams vadovams, esantiems valdžioje. Daugeliui japonų vienintelis vadovavimo tipas, kurį teko patirti, yra toks, kai su darbuotoju elgiamasi šiurkščiai ir skundai netoleruojami. Tokie vadovai yra laikomi tiesiogiai atsidavusiais darbui, neatsižvelgiant į tai, kad šis jų entuziazmas virsta pykčio protrūkiiais. Valdžios priekabiavimas – specifinis metodas, taikomas atvejais, kai norima, kad darbuotojas savo noru išeitų iš darbo. Tai leidžia kompanijai išvengti darbuotojų atleidimų. Kitas faktorius, bloginantis situaciją, yra visuotinis Japonijos stresas dėl ilgai užsitęsusio ekonominio nuosmukio, privertusio kompanijas daryti spaudimą jų vadovams, o pastarieji pavaldiniams. Kai kuriais atvejais toks spaudimas priveda vadovą prie „*kireru*“ – staigaus smurto protrūkio, sukrečiančio aplinkinius. Daugelis darbdavių savo darbuotojus verčia atlikti užduotis ne darbo valandų metu, namuose. Dažnai asmenys atleidžiami už tai, kad netenkina tokių darbdavio neteisėtų įsakymų. Tokijuje daugelis darbuotojų dirba daugiau nei dvylika valandų per parą, nors kontrakte nurodyta aštuonių valandų darbo diena. Darbo vietos palikimas po aštuonių valandų darbdaviui yra pakankama priežastis apkaltinti darbuotoją neištikimybe, prastu darbu, todėl 20–40 valandų viršvalandžiai laikomi tarnybiniais ir papildomai neapmokami. Darbuotojai, apklausti dėl priežasčių,

lemiančių tokį viršvalandinį darbą, kaip pagrindinę priežastį nurodė, pavedimą atlikti daug darbo užduočių, su kuriomis neįmanoma susidoroti iki oficialios darbo pabaigos. Darbuotojai turi teisę pasiimti 18.5 dienos apmokamų atostogų per metus, tačiau Darbo ministerijos duomenimis dauguma žmonių išnaudoja tik devynias dienas iš 18.5 galimų per metus. Šitoks elgesys su darbuotojais gali privesti prie „*karoshi*“ – terminas naudojamas, kai dėl persidirbimo asmenį ištinka staigi mirtis darbo vietoje.

Lyginant su kitų pasaulio valstybių populiacijomis, Norvegijoje gyvena labai nedidelis žmonių skaičius. Nors atrodytų, kad dėl šalyje vyraujančios gyventojų urbanizacijos, migracijos ir kultūrų maišymosi atsiranda geros sąlygos diskriminacijai bei psichologiniam smurtui tarp skirtingų socialinių grupių, tačiau Norvegija pasižymi mažu smurto lygiu. Statistikos duomenimis per vienerius metus tik apie 5% šalies gyventojų susiduria su įvairaus pobūdžio smurtu arba smurto grėsme kasdieninėje aplinkoje. Toks mažas procentas gali būti paaiškintas tuo, kad Norvegija – liberali valstybė, kuri palaiko lyčių lygybę, joje aukštas išsilavinimo ir mažas nedarbingumo lygis. Labai svarbus faktorius – pozityvi šalies ekonominė situacija. Tai piliečiams suteikia saugumo jausmą. Svarbu paminėti, kad gyvenant miestuose, daugeliui Norvegijos piliečių nesunkiai prieinamos įvairios socialinę pagalbą teikiančios institucijos bei organizacijos. Požiūris į psichologinį smurtą kritiškas ir rimtas. Įstatymai draudžia diskriminaciją dėl rasės, lyties, negalios, kalbos arba socialinio statuso. Didelis dėmesys skiriamas smurtui prieš vaikus. Norvegija turi aktyvią vaiko teisių apsaugos sistemą „*Barnevernet*“, kurios funkcija – visapusiškai atstovauti vaiko interesus net tais atvejais, kai jie nesutampa su tėvų interesais. Institucija rūpinasi šeimomis, kurioms, auginant vaikus, iškyla sunkumų, „*Barnevernet*“ turi teisę atskirti vaiką nuo šeimos ir perkelti jį gyventi į kitą vietą, jeigu šeima neužtikrina psichologiškai ir fiziškai saugios, vaiko teises atitinkančios gyvenamosios aplinkos. Vien 2010 metais Norvegijos vaiko teisių apsauga užfiksavo virš 32 tūkstančių įtariamų smurto prieš vaikus atvejų šalyje. Dar vienas psichologinio smurto netoleravimo pavyzdys Norvegijoje – „*Olweus*

patyčių prevencijos programa“ (angl. „*Olweus Bullying Prevention Program*“), kuri taikoma mokyklose nuo pirmųjų iki paskutiniųjų klasių. Tikslas – sumažinti psichologinį smurtą tarp moksleivių, užkirsti kelią naujų patyčių atsiradimui, pagerinti moksleivių tarpusavio santykius. Taip ugdoma tolerantiška ir emociškai sveika visuomenė. Vyresniems šalies gyventojams taip pat sukurta institucijų, padedančių išvengti psichologinio smurto. Pagyvenę žmonės, norintys gyventi savo namuose, tačiau nebegalintys to vieni daryti, turi teisę gauti medicininę pagalbą namuose. Egzistuoja pagalbos programos ir institucijos, galinčios skirti kišenpinigių, atvežti maisto į namus, padėti susirasti papildomos veiklos vyresnio amžiaus piliečiams. Tokiu būdu šie žmonės suburiami į bendruomenes, pagerėja jų gyvenimo kokybė, išvengiama diskriminacijos, atskirties, skatinamas teigiamas visuomenės požiūris į silpnesnes socialines grupes. Gerėja visuomenės psichologinė sveikata.

Šiuolaikinėje Norvegijoje smurtas artimoje aplinkoje tampa vis aktualesne problema. Pagal policijos statistikos duomenis 2008 metais iš viso šalyje užfiksuoti 5284 smurto atvejai. Statistikoje įtraukti duomenys apie įvairaus smurto pobūdžio atvejus šalyje: tiek psichologinio, tiek fizinio. Manoma, kad ateityje kas ketvirta moteris per savo gyvenimą patirs bent vieną smurto atvejį sau artimoje aplinkoje. Augant šalyje smurto artimoje aplinkoje problemai, Norvegijos šeimos ir vaiko gerovės ministerija kartu su Sveikatos ministerija ėmė ryžtingai ją spręsti. 2007 metais priimtas kovos su smurto artimoje aplinkoje planas, kuriame numatyta, kad į kiekvieną smurto atvejį bus žiūrima labai rimtai, o pažeidėjas už savo veiksmus turės prisiimti visą atsakomybę. Numatytos efektyvios priemonės padeda tuomet, kai patys nukentėjusieji yra motyvuoti išspręsti kilusį konfliktą, o visuomenė savo veiksmais ir pagalbos teikimo galimybėmis skatinama padėti nukentėjusiai šeimai. Svarbu tai, kad Norvegijoje įvairaus pobūdžio smurto problemoms šeimose spręsti yra naudojamos įvairiapusės priemonės: psichologinė pagalba šeimos nariams, vaiko ir mamos gerovės centrai, pagalba artimai su šeima bendraujantiems šeimos nariams bei kaimynams ir kt.

Vertinant smurto išplitimą tarp vaikų Vilniaus apskrityje 2000-2010 metais, ištirtas pasiskirstymas pagal lytį, amžiaus grupes, smurtavimo vietą ir laiką. Pateikta vaikams patyrusiems smurtą nustatyto sveikatos sutrikdymo masto analizė. Įvertintas kvalifikuotos psichologinės pagalbos teikimas vaikams.

Analizuoti Vilniaus universitetinės vaikų ligoninės 2000 – 2010 metų ligos istorijų archyviniai duomenys. Naudotas sudarytas anketinės formos klausimynas. Klinikinės diagnozės suvienodintos pagal TLK–10 nustatytus kodus. Nagrinėti vaikų, patyrusių vieną iš smurto formų (fizinį, psichologinį arba seksualinį) atvejai. Anketą sudarė demografinių rodiklių grupė: lytis, gimimo metai, vieta ir susiję su patirtu smurtu klausimai: smurto pobūdis, vieta, laikas, smurtautojas. Nustatant smurto išplitimo tarp vaikų amžių, pasirinkti tokie amžiaus tarpsniai: jaunesni nei 6 metų, 6-8 metų, 9-12 metų, 13-16 metų ir vyresni nei 16 metų.

2000 – 2010 metais bendraamžiai nuskriaudė 645 vaikus. Smurtavusių asmenų skaičius: 75% vienas asmuo, 3% – 2 asmenys, 2% – 3 asmenys, 1% – daugiau nei 3 asmenys. 19% ligos istorijose nenurodytas smurtautojų skaičius.

Pagal sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisykles, diagnozuoti mechaniniai sužalojimai kvalifikuoti: nežymus sveikatos sutrikdymas sudarė – 94%, nesunkus sveikatos sutrikdymas 5%, sunkus sveikatos sutrikdymas – 1%.

Tik keturiems nukentėjusiems iš 1463 po patirto smurto skirta psichologo konsultacija, įvertinta psichologinė būklė. Klinikinėje diagnozėje kartu su gretutinėmis traumomis nurodoma ir reakcija į patirtą stresą. Tyrimas atskleidė, kad, vertinat mechaninius sužalojimus vaikų tarpe, dominuoja nežymus sveikatos sutrikdymas, tačiau neatsižvelgiama į fizinės traumos metu sukeliama psichologinio smurto sveikatos sutrikdymą. Pagal sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisykles – nesunkus sveikatos sutrikdymas, kai sužalojimas ar susargdinimas sutrikdo sveikatą ilgesniam nei 10 dienų laikotarpiui. Mechaniniai veiksniai, patiriant fizinę prievartą, sukelia ne tik

kraujosruvas ir nubrozdinimus, bet kartu ir psichinį sutrikimą, kuris įvardinamas kaip reakcija į stresą. Paprastai nežymūs sveikatos sutrikimai, sukelti mechaninių veiksnių, sugyja per trumpesnę nei 10 dienų laikotarpį, o kartu patirtas psichinis sutrikimas gali būti gydomas ne vieną mėnesį, tačiau jis neįvertinamas, todėl būtinas kvalifikuotos psichologinės pagalbos suteikimas pacientams, patyrusiems mechaninius sužalojimus, kurie teismo medicinos praktikoje kvalifikuojami kaip nežymus sveikatos sutrikdymas. Tik kompleksiskai įvertinus fizinės prievartos sukeltus mechaninius ir psichologinius sužalojimus, daugeliu atveju keistūsi ne tik sveikatos sutrikdymo mastas, bet ir teisinė smurtautojo atsakomybė. Būtinai šios problemos teisinis reguliavimas: medicinos personalas privalo pranešti policijai apie įtariamą fizinio smurto panaudojimą, taip pat teisiškai turėtų būti privaloma ir psichologo konsultacija. Tik tokiais atvejais teismo ekspertai galėtų visapusiškai įvertinti smurto sukeltą pacientui sveikatos sutrikdymą, o smurtautojas sulauktų pelnyto teisingumo už įvykdytą nusikaltimą.

Analizuojant psichologinio smurto išplitimą Lietuvoje matyti, kad smurtas šeimoje – visuomenės rykštė, turinti didžiulių ekonominių, socialinių, asmeninių padarinių. Smurto šeimoje sąvoka apima ne tik prievartą prieš žmonas, bet ir smurtinius tėvų ir vaikų bei patėvių ir vaikų santykius. Dažniausiai smurto šeimoje aukomis tampa moterys (1 lentelė).

Nukentėjo nuo	2005 m.		2006 m.		2007 m.	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
Sutuoktinio	305	62	283	36	253	39
Sugyventinio (-ės)	159	35	142	47	155	30
Tėvų arba įtėvių	308	325	451	413	400	357
Vaikų ar įvaikių	113	64	103	65	90	63
Brolio arba sesers	62	56	50	56	59	31

1 lentelė. Asmenys, 2005-2007 m. nukentėję nuo šeimos narių ir artimų giminaičių.

Daugiausiai „Eurobarometro“ apklausoje dalyvavusių Lietuvos gyventojų (71%) labai rimta smurto forma laikė fizinį smurtą, 64% labai rimta smurto prieš moteris forma laikė seksualinę prievartą, 57% – psichologinį smurtą, 55% – smurto grėsmę, 46% – laisvės suvaržymą.

Visuomenėje vyrauja požiūris, kad smurtautojo vaidmuo atitenka vyrui, tačiau pasitaiko atvejų, kai jis pats tampa psichologinio smurto šeimoje auka. Moters psichologinis smurtas prieš vyrą dažniausia yra reakcija į patirtą vyro smurtavimą. Labai mažai žinoma apie konkrečius skaičius vyrų, patiriančių psichologinį smurtą iš savo gyvenimo partnerės, tačiau vidutiniškai 40 iš 100 užfiksuotų psichologinio smurto atvejų auka yra vyras. Būdai ir priemonės, kurias moterys naudoja psichologiniam smurtui prieš vyrus tapatūs vyrų naudojamiems prieš moteris. Yra ir tam tikrų skirtumų. Neretai vyrų savigarba žeminama priekaištaujant dėl menkos investicijos į šeimos biudžetą, dėmesio stokos sutuoktinei ir vaikams. Neretai vyrai jaučia psichologinę priespaudą dėl intensyvaus moterų persekiojimo ir įtarinėjimo neištikimybe. Vyro vadinimas „bailiu“, „impotentu“, „nevykėliu“ gali turėti daug stipresnį psichologinį poveikį nei panašūs žodžiai moteriai.

2011 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą (Nr. XI - 1425). Įstatymas apibrėžia smurto artimoje aplinkoje sampratą, nustato subjektų teises ir atsakomybę, prevencijos priemonių įgyvendinimą, pagalbos teikimą ir apsaugos priemonių, patyrusiam smurtą asmeniui, taikymą.

Pagal policijos teikiamą statistinę analizę, pradėjus galioti minėtam įstatymui, ikiteisminių tyrimų dinamika didėjanti (2 lentelė).

	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Užregistruota pranešimų	18268	21615	29339
Pradėta ikiteisminių tyrimų	7586	10015	10374
	41.5 %	46.3 %	35.4 %
Atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą	3604	7285	10176
	19.8 %	33.7 %	34.7 %
Priimta procesinių sprendimų	11190	17300	20550
	61.3 %	80 %	70.1 %
Nepriimta procesinių sprendimų, kai nustatyti kiti administraciniai teisės pažeidimai, nesusiję su smurtu artimoje aplinkoje	7078	4315	8789
	38.7 %	20 %	29.9 %

2 lentelė. Registruoti iškvietai dėl smurto artimoje aplinkoje (2012-01-01/2014-12-31).

Pagal įstatymą smurtu laikomas veikimu arba neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis arba kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę arba moralinę žalą.

Artima aplinka apibrėžiama kaip aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės arba kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, gyvenantys kartu ir tvarkantys bendrą ūkį. Numatyta, kad smurtas artimoje aplinkoje užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

Teisėsaugos pareigūnai yra akcentavę, kad, galiojęs ankstesnis teisinis reguliavimas, buvo neveiksnus kovoje su smurtu privačioje erdvėje, kadangi be raštiško nukentėjusiojo pareiškimo buvo neįmanoma pradėti ikiteisminį tyrimą. Smurto šeimoje priskyrimas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų pašalino šią kliūtį. Bendrojo nusikalstamumo kontekste nusikaltimų artimoje aplinkoje gausėja (3 lentelė).

	2011 m.		2012 m.		2013 m.		2014 m.	
Bendrasis nusikalstamumas	79582		82564		84970		83003	
	+	+2.4%	+29	+3.7%	+2	+2.9%	-	-2.3%
	1		82		40		1	
Užregistruota nusikalstamų veikų dėl smurto artimoje aplinkoje	684		7586		10015		10374	
	Nuo 2011-12-15 iki 2011-12-31		t.y. 9.2 % bendrame nusikalstamume		t.y. 10.5 % bendrame nusikalstamume		t.y. 12.5 % bendrame nusikalstamume	

3 lentelė. Bendrojo nusikalstamumo ir smurto artimoje aplinkoje 2011 - 2014 metais dinamikos palyginimas.

Pagal galiojusius teisinius aktus, net ir pradėjus tyrimą, smurtautojas galėjo gyventi kartu su auka. Priimtas įstatymas, numatydamas smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemones, kurios skiriamos iki bylos nagrinėjimo pabaigos, ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi ne vėliau kaip per 48 valandas (5 str. 1 dalis) numato šias priemones:

1. įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu;
2. įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo.

Kai smurtautojas yra nepilnametis, tos priemonės neskiriamos. Įstatyme įtvirtintos ir smurtą patyrusio asmens teisės (10 str. 1 dalis):

1. gauti iš policijos pareigūno ir iš specializuotos pagalbos centro informaciją apie įstaigas, teikiančias pagalbą pagal šį įstatymą;
2. gauti specializuotą kompleksinę pagalbą, numatytą smurtą patyrusiems asmenims;

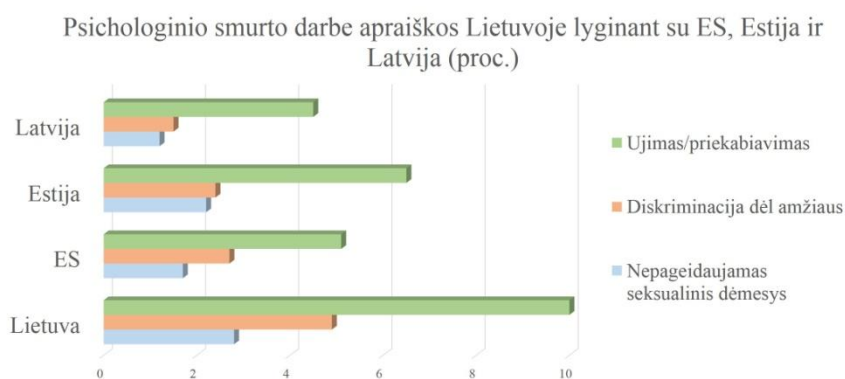
3. kreiptis ir gauti pagalbą šio įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Procesiniams veiksams taikomas pagreitintas procesas, kai smurto artimoje aplinkoje aplinkybės yra aiškios, o baudžiamoji byla dėl veikos padarymo turi būti nagrinėjama apylinkės teisme.

4. Pagalba smurtautojui. Smurtautojams turi būti teikiama pagalba kaip ir aukoms. Kai kuriose užsienio šalyse vykdomos specialios socialinės programos, kuriose pastarieji privalo dalyvauti (dažniausiai teismo tai atliekama sprendimu). Dirbant su jais, pagalba orientuota į asmenybės ypatumų, požiūrio, nuostatų, vertybių keitimą. Šeiminio smurto problemą spręsti reikia pradėti nuo jo priežasčių, slypinčių smurtautojo pašamonėje, psichologinėje būsenoje. Turi būti palaikomi ryšiai ir su jo artimaisiais.

Pagalba aukoms ir smurtautojams gali padėti nutraukti smurto ratą šeimoje, todėl labai svarbu laiku atpažinti psichologinio smurto šeimoje požymius ir suteikti reikalingą kompleksinę pagalbą.

Lyginant su bendru ES šalių rodikliais, Lietuvos įmonėse, įstaigose, organizacijose użjimo, priekabiavimo, nepageidautino seksualinio dėmesio, diskriminavimo dėl amžiaus dažnumas daug didesnis (1 pav.).

1 pav. Psichologinio smurto darbovietėse apraiškos Lietuvoje, lyginant su ES, Estija ir Latvija (%).

Pagal darbovietėje patiriamo fizinio smurto rodiklius Lietuva iš kitų Europos šalių neišsiskiria, tačiau psichologinį smurtą mūsų šalyje patiria

dvigubai daugiau (apie 10%) darbuotojų negu kitose Europos Sąjungos (ES) šalyse. ES atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad psichologinį smurtą darbovietėje patiria apie 5% europiečių. Latvijoje šis rodiklis siekia 4,6%, Estijoje – 6,5%. Lietuva pagal šiuos rodiklius atsiduria paskutiniame penketuke.

Siekiant nustatyti psichologinio mokinių smurto prieš mokytojus paplitimą, išraiškas, pasekmes, atliktas tyrimas. Naudota anketinė apklausa, aprašomasis ir gretinamasis metodai. Apklaustas 251 respondentas. Anketos pateiktos bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams. Duomenys vertinti trimis aspektais – psichologinio smurto prieš mokytojus nustatymas, psichologinio smurto patyrusių mokytojų tarpe analizė ir jo sukeltos pasekmės. Gauti duomenys patikrinti faktorių analizės būdu. Statistinei analizei naudota SPSS programa.

Tyrimo metu išryškėjo, kad psichologinio smurto patyrimas darbovietėje susijęs su amžiumi, todėl jaunesni mokytojai – tikslinė populiacija, kuriai reikalingos prevencinės priemonės, kad išvengtų priekabiavimo darbovietėje. Tiesiogiai su psichologiniu smurtu susidūrę mokytojai arba tapę jo liudininkais, labiau linkę pranešti apie pasireiškiantį psichologinį smurtą. Mokytojai patiria psichinės ir fizinės sveikatos sutrikimus tiesiogiai susidūrę su psichologiniu smurtu darbovietėje arba tapę kolegų patirto psichologinio smurto liudininkais. Mokytojai, kurie nesusidūrę su psichologiniu smurtu darbovietėje, savo asmeninių santykių kokybę su vadovybe, kolegomis ir mokiniais vertino geriau.

Europos fondas gyvenimo ir darbo sąlygoms gerinti 2000 metais atliko tyrimą, kuris parodė, kad Europos sąjungos valstybėse apie 12% įsidarbinusių švietimo ir sveikatos priežiūros sektoriuje žmonių patyrė psichologinį smurtą darbovietėse. Ketvirtadalis respondentų yra tiesiogiai susidūrę su psichologiniu smurtu darbe arba tapę jo liudininkais. Psichologinis smurtas sukelia ne tik emocinį diskomfortą, bet ir somatinius sutrikimus dėl kurių smurtą patiriantis asmuo priverstas gydytis, būti laikinai nedarbingu dėl ligos (15 % respondentų turėjo pasinaudoti laikinu nedarbingumu dėl sveikatos sutrikimų). Ekonominę laikino darbuotojų nedarbingumo išraišką atspindi

2005 metais atliktas tyrimas, kad 20% darbuotojų iš 15 senųjų Europos Sąjungos šalių (ES-15) ir 30% iš 10 naujų valstybių sveikata buvo pašlijusi dėl patirto streso darbovietėje. 2002 metais ekonominė našta, susijusi su stresu darbovietėje, siekė apie 20 mlrd. eurų.

Lietuvoje visas teises suteikia vaikui, o pedagogams paliktos tik pareigos. Pagal oficialią statistiką 70 % pedagogų mokyklose susiduria su psichologiniu ir fiziniu smurtu, nors senokai vykdomos įvairios prevencinės programos. Mokinių ir mokytojų tarpusavio smurtas išlieka opia problema, o mokymuisi trukdantis mokinių siautėjimas yra ne vienos mokyklos įsisenėjusi liga. Nors administracinių teisės pažeidimų kodeksas numato galimybę bausti 14-16 m. paauglių tėvus už chuliganizmą, įžeidinėjimus, chuliganišką elgesį, suaugusiųjų įžeidinėjimą (bauda nuo 14-28 eurų). Šia drausminimo priemone mokyklos nesinaudoja, kadangi realiai ją taikyti labai sunku: reikia parengti gausybę popierių, ilgas teisinis įrodinėjimo procesas. Mokyklų vadovai, vengdami viešumo, nenori kreiptis į policijos pareigūnus. Estijoje bauda – finansinis vėzdas, kur bauda siekia iki 700 eurų. Tik tokiu būdu galima sustiprinti mokinių ir jų tėvų atsakomybę.

Siekiant atskleisti psichologinio smurto somatines ir psichologines išraiškas, atlikta anketinė apklausa, taikytas aprašomasis ir gretinamasis metodas. Apklausti 262 respondentai. Analizuotos trys grupės: Karo akademijos kursantai (N=42), policijos pareigūnai (Vilniaus apskrities Vyriausiojo policijos komisariato ir Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai, N=150), Utenos apskrities pramonės įmonių darbuotojai (N=70). Anketos sudarytos iš trijų dalių: pirmoji dalis atskleidžia respondentų amžių, lytį, išsilavinimą ir šeimyninę padėtį; antrąją dalimi siekta atskleisti psichologinio smurto sukeliama streso psichologines išraiškas. Užduoti klausimai apie tiriamųjų pastovų dirglumą bendraujant su žmonėmis, sunkumą susikaupti priimančiam sprendimams, humoro jausmo praradimą, nuslopintą pyktį, nesugebėjimą baigti vienos užduoties prieš imantis kitos, priešiško jausmą kitiems žmonėms, nesugebėjimo susidoroti su darbais jausmą, norą nuleisti rankas arba verkti esant mažiausioms problemoms, interesų trūkumą,

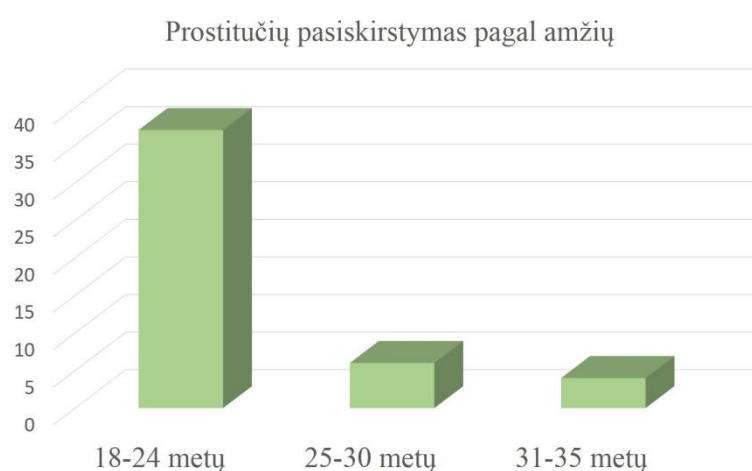
neveiklumą po darbo grįžus namo, pervargimą atsibudus ryte po nakties miego, pastovų nuovargį. Trečiąja anketos dalimi – nustatyti somatines ir fizines psichologinio smurto sukeliama streso išraiškas, užduodant respondentams klausimus: apie apetito stoką, norą valgyti kai jaučiamas spaudimas, dažną nevirškinimą arba rėmenį, vidurių užkietėjimą arba viduriavimą, nemigą, prakaito išpylimą be priežasties, nevalingus dažnus mirksėjimus (tikus), nagų kramtymą, galvos skausmus, mėšlungį ir raumenų spazmus, pykinimą, dusulį ramybėje be fizinio krūvio, alpulį (galvos svaigimą, sąmonės praradimą), lytinio potraukio sumažėjimas ir pan., egzema – odos paraudimus, bėrimus. Duomenų statistinei analizei naudota SPSS programa. Tyrime dalyvavo 18-65 metų amžiaus 262 respondentai (121 vyrai ir 141 moterys). Duomenys apdoroti statistinės analizės būdu.

Tyrimu nustatyta, kad mažiausiai streso išraiškų (tiek psichologinių, tiek somatinių) tarp kadetų – jaunų, studijuojančių aukštojoje mokykloje, nevedusių. Tai galima paaiškinti tuo, kad jaunų žmonių organizmo adaptacinės savybės yra pakankamos susidoroti su stresu ir nepasireiškia psichologiškai bei somatiškai. Su amžiumi organizmo adaptacinės savybės, kovojant su stresu, mažėja, dėl to pasireiškia atskleisti psichologiniai ir somatiniai streso sukelti simptomai. Streso išraiškos priklauso nuo darbo specifikos, t. y. pramonės darbuotojai, dirbdami daugiau fizinį darbą, dažniau atžymi somatinius streso sukeltus simptomus, o policijos pareigūnai, dirbdami psichologinį darbą, skundžiasi psichologiniais streso sukeliama sutrikimais.

Galima išskirti šiuos streso sprendimo būdus ir priemones: santykių su bendradarbiais ir administracija gerinimas, įtampos ir skubėjimo mažinimas, darbo krūvio ir papildomų užduočių mažinimas. Kyrančio pavojaus šalinimas psichosocialinei gerovei nėra vienkartinis veiksmas, o keleto etapų, kuriuos įgyvendinant būtina keisti darbo aplinką, procesas. Neužtikrintumas dėl darbo yra susijęs su tam tikru neigiamu poveikiu sveikatai. Karjeros raidos, holistinės socialinės bei ekonominės paramos ir restruktūrizavimo užimtumo politikos rengimas gali padėti šalinti neužtikrintumo dėl darbo priežastis ir padarinius.

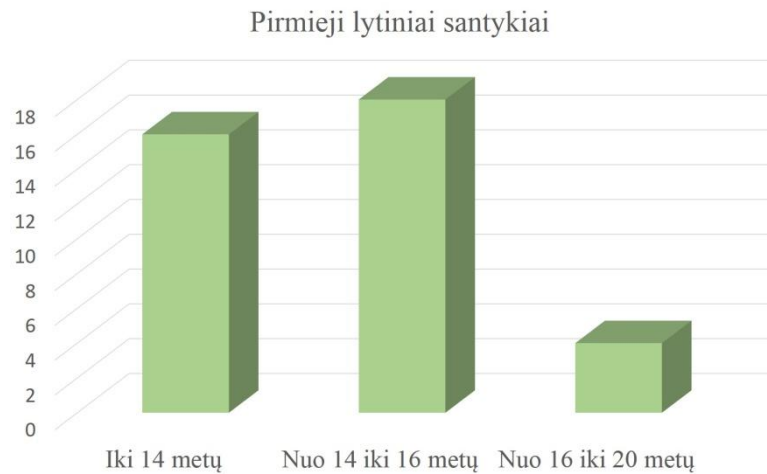
Nagrinėjant psichologinio smurto sukeltus stresinius faktorius, įtakojančius moterų įsitraukimą į prostituciją, atlikta anketinė apklausa, interviu, aprašomasis ir gretinamasis metodas. Apklaustos 46 respondentės, kurioms 2012-2015 metais buvo pareikšti kaltinimai dėl vertimosi prostitucija.

Respondenčių amžius vyravo nuo 18 iki 25 metų. 34 atvykę iš rajonų, o 12 – iš didmiesčių (2 pav.).

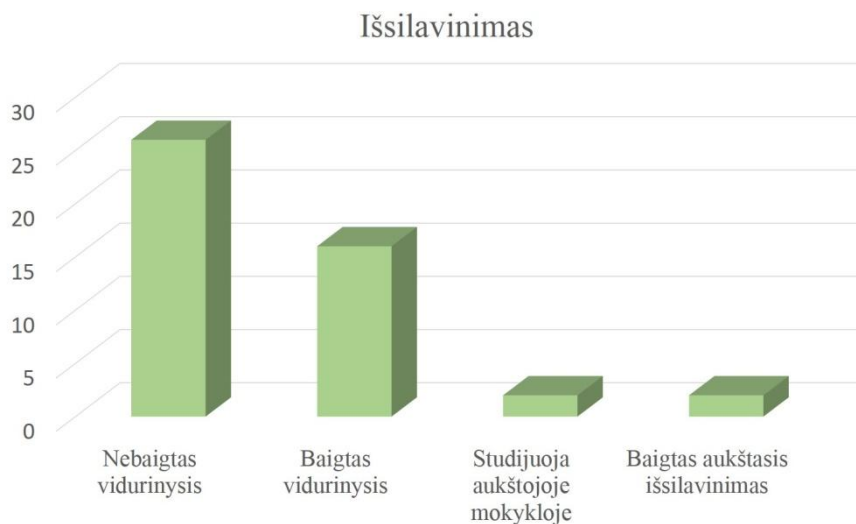

2 pav. Apklausoje dalyvavusių prostitučių pasiskirstymas pagal amžių.

16 moterų pažymėjo, kad pirmuosius lytinius santykius pradėjo iki 14 metų amžiaus (3 pav.). 42 buvo netekėjusios, 3 išsiskyrusios, 1 ištekėjusi. 4 moterys turi 1 vaiką, 1 – du, 41 – vaikų neturi. 27 iki paauglystės buvo bėgusios iš namų. 26 moterys nurodė nebaigtą vidurinį išsilavinimą, 16 – baigtą vidurinį, 2 – studijuoja aukštąjį, 2 – baigtą aukštąjį išsilavinimą (4 pav.).

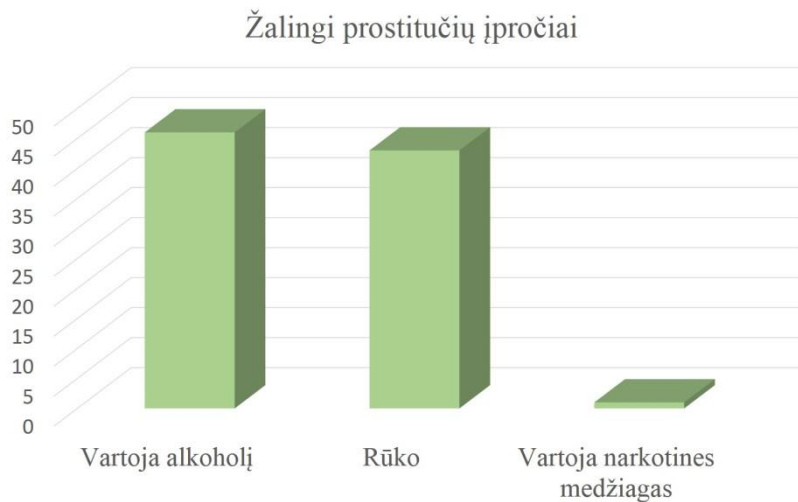

3 pav. Pirmųjų lytinių santykių pradžia moterų užsiimančių prostitucija tarpe.

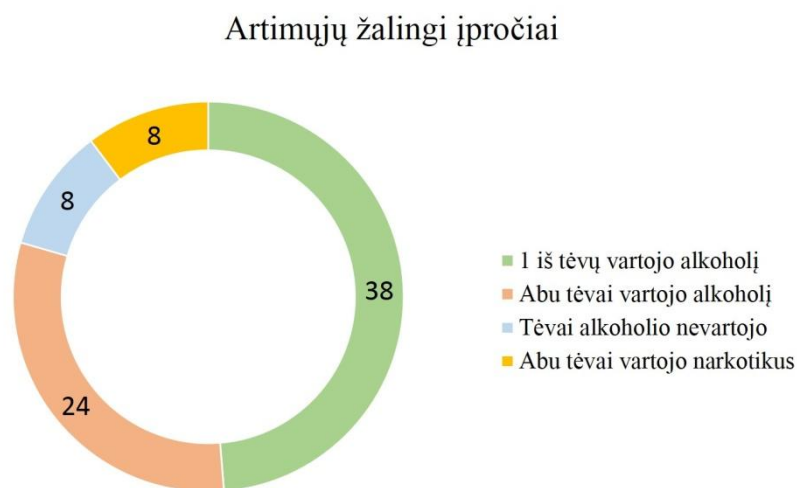

4 pav. Moterų užsiimančių prostitucija išsilavinimas.

Visos moterys vartoja alkoholį ir tik 3 nerūkančios. 19 moterų nurodė vartojančios narkotines medžiagas (5 pav.). 38 respondenčių artimieji piktnaudžiavo alkoholiu, 24 nurodė, kad girtuokliavo abu tėvai, 14 – tik tėvas, 8 – artimųjų piktnaudžiavimo alkoholiu nenurodė. Be to, 8 nurodė, kad abu tėvai vartoja narkotines medžiagas (pav. 6). 25 buvo patyrusios artimųjų smurtą.

5 pav. Žalingi prostitucija užsiimančių moterų įpročiai.

6 pav. Prostitucija užsiimančių moterų artimųjų žalingi įpročiai.

Pagal epidemiologinius duomenimis prostitucija ir psichologinis smurtas susijęs su ja ir išlieka opia problema. Svarbu paminėti, kad moterys, pasirenkančios prostituciją, dažniausiai ateina iš šeimų, kuriose buvo seksualinė prievarta, psichologinis smurtas. Mergaitės iš šeimos psichologinio smurto patenka tiesiai į prostitucijos psichologinį smurtą – kuriamas uždaras ratas, todėl, galvojant apie prostitucijos prevenciją, reikia grįžti prie kertinio akmens – šeimos ir bandyti sukelti pokyčius šioje grandyje. Moterys,

„pasirenkančios“ prostituciją, pasižymi tam tikromis charakterio savybėmis – žema saviverte, nepasitikėjimu savimi, pažeidžiamumu, todėl pasirenka lengviausią kelią užsidirbti pinigų. Pasirenka šią profesiją pačios arba įtraukiamos pasitelkus psichologinį smurtą. Apgavystė, prievarta, šantažas – pagrindiniai būdai, kuriais sąvadautojai priverčia jas dirbti. Prostitucijų darbe patiriamą smurtą lemia keletas dalykų: laisvas arba priverstinis „profesijos“ pasirinkimas, darbo legalumas šalyje, profesinė hierarchija (suteneriai, kitos prostitutės ir t. t.), biologinė lytis, seksualinė orientacija, socialinis statusas. Toks psichologinis smurtas neapseina be pasekmių – gėdos, kaltės jausmo, depresijos, baimės, nerimo, nesugebėjimo užmegzti ir palaikyti artimų santykių, aukos pozicijos prisiėmimas artimuose santykiuose, noro bei mėginimo nusižudyti ir kt., todėl labai svarbus procesas prostitucijos reabilitacija, padedanti žmonėms sugrįžti į normalų visuomeninį gyvenimą, reabilituotis kaip asmenybėms. Sugrįžimui į visuomeninį gyvenimą didelę žalą daro stigmatizacija, sukuria „užburtą ratą“, iš kurio nelieka išėjimo sukurti šeimą, susirasti kitą darbą, palikti prostituciją.

IŠVADOS

1. Išanalizavus Lietuvos ir prieinamą užsienio šalių literatūrą psichologinio smurto tema, nustatyta, kad psichologinis smurtas plačiai paplitęs tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje. Psichologinio smurto išplitimas nepriklauso nuo šalių ekonominio, socialinio išsivystymo, religijos ir vyraujančių šalyse tradicijų. Psichologinis smurtas gali būti priimtinas dėl galiojančių visuomenėje moralinių ir materialinių vertybių bei įsitikinimų. Tai atspindi Indijoje gyvuojanti kastų sistema, kuri pagrįsta nepagarba kitoms kastoms, žeminimu, menkinimu. Japonijoje, kur visuomenės požiūris sukonzentruotas į darbą, gamybinę naudą, našumą ir efektyvumą, valdžios priekabiavimas kompanijose, kai su darbuotoju yra elgiama šiurkščiai, skundai netoleruojami, tai vertinama kaip norma. Norvegija pasižymi mažu smurto lygiu. Per vienerius metus tik apie 5% šalies gyventojų susiduria su įvairaus pobūdžio smurtu arba

smurto grėsme kasdieninėje aplinkoje. Tai paaiškinama, nes Norvegija – liberali valstybė, palaikanti lyčių lygybę, aukštas gyventojų išsilavinimo ir mažas nedarbingumo lygis, vyraujanti pozityvi ekonominė situacija piliečiams suteikia saugumo jausmą, Norvegijoje nesunkiai prieinamos įvairios socialinę pagalbą teikiančios institucijos ir organizacijos.

2. Tikslūs psichologinio smurto išplitimo Lietuvoje mastai nėra žinomi, nes į psichologinį smurtą rimtai pradėta žiūrėti tik labai neseniai. Įstatymai, saugantys nuo psichologinio smurto artimoje aplinkoje, priimti tik prieš keletą metų. Visuomenės požiūris į besikreipiančiuosius psichologinės pagalbos, kuri galėtų padėti patyrusiems psichologinį smurtą ar smurtautojams, išlieka negatyvus.
3. Psichologinis smurtas neatsiejamas nuo fizinio smurto, tačiau, atlikus 2000 – 2010 metų Vilniaus universitetinės vaikų ligoninės ligos istorijų archyvinių duomenų analizę paaiškėjo, kad iš 1463 atvejų fizinį smurtą patyrusiems vaikams tik keturiems buvo suteikta kvalifikuota psichologo konsultacija. Visuose nustatytuose 4 atvejuose po psichologo konsultacijos pacientams, prieš kuriuos buvo fiziškai smurtauta ir patyrusiems mechaninius sužalojimus, papildomai buvo diagnozuotas psichologinis sutrikimas – reakcija į patirtą stresą. Nustatyta, kad pagal sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės, mechaniniai sužalojimai 94 % atvejų kvalifikuoti kaip nežymus sveikatos sutrikdymas, 5 % – nesunkus sveikatos sutrikdymas ir 1 % – sunkus sveikatos sutrikdymas.
4. Atlikus bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų apklausą nustatyta, kad mokinių psichologinį smurtą dažniausiai patiria jaunesni mokytojai. Patyrę mokinių smurtą mokytojai labiau linkę pranešti apie pasireiškiantį psichologinį smurtą. Nesusiduriantys su psichologiniu smurtu darbovietėse, savo asmeninių santykių kokybę su vadovybe, kolegomis ir mokiniais mokytojai vertino geriau $p < 0,001$. Po patirto psichologinio smurto beveik kas antras mokytojas būna nedarbingu.

5. Pagrindiniai psichologinį smurtą patyrusio asmens sukelti fiziologiniai ir psichologiniai simptomai:
 - 5.1 fiziologiniai simptomai – nevirškinimas arba rėmuo (p 0,001), galvos skausmas (p 0,005), mėšlungis ir raumenų spazmai (p 0,013), dusulys ramybės metu (p 0,008) ir alpulys (p 0,002);
 - 5.2 psichologiniai simptomai – sunkumai priimant sprendimus (p 0,020), sunkumai sutelkiant dėmesį (p 0,007), nesugebėjimas baigti vienos užduoties prieš imantis kitos (p 0,020), priešiško jausmas kitų žmonių atžvilgiu (p 0,039), nenoras veikti esant mažiausioms problemoms (p 0,001), interesų trūkumas veiklai grįžus namo po darbo (p 0,010) ir nuovargio jausmas atsibudus ryte po nakties miego (p 0,026).
6. Atlikus Lietuvos ir užsienio šalių literatūros apžvalgą prostitucijos tema ir tyrimą moterų, kurioms buvo pateikti įtarimai dėl prostitucijos, nustatytos moterų, įtrauktų į prostituciją, psichologinio smurto išplitimo išraiškos ir pasekmės:
 - 6.1 Į prostituciją dažniausiai įtraukiamos moterys, kurios patyrė prievartą vaikystėje, kilusios iš šeimų, kuriose buvo piktnaudžiaujama narkotinėmis medžiagomis ar alkoholiu. Prostitucija užsiimančios moterys pirmuosius lytinius santykius buvo pradėjusios anksčiau nei 16 metų amžiaus;
 - 6.2 Į prostituciją dažniausiai įtrauktos moterys 18-24 metų amžiaus, išaugusios rajonuose, dažniausiai neturinčios baigto vidurinio išsilavinimo, turinčios žalingų įpročių – rūkančios, vartojančios alkoholį; nesugebančios užmegzti ir palaikyti artimų santykių, todėl dažniausiai prostitucija užsiimančios moterys yra netekėjusios ir neturinčios vaikų.

REKOMENDACIJOS

Psichologinis smurtas – nauja sveikatos problema Lietuvoje. Pagal įvairius informacijos šaltinius Lietuvoje psichologinis smurtas dažniausiai

patiriamas šeimoje, ugdymo įstaigose (mokyklose), darbovietėje. Tačiau psichologinio smurto sukeltos bendrosios psichologinės ir somatinės išraiškos išlieka vienodos, nepriklausomai nuo vietos arba šalies, kurioje ši smurto rūšis pasireiškia. Aukos arba smurtautojo bruožų išraiškos išlieka pastovios ir mažai kintančios.

Šiuo moksliniu darbu išgryninti pagrindiniai psichologiniai ir somatiniai sutrikimai, kuriuos sukelia psichologinis smurtas. Psichologinio smurto sukelti fiziologiniai ir psichologiniai simptomai, kurie, naudojant anketinę apklausą, yra lengvai nustatomi ir nereikalauja specialaus pasirengimo. Šis simptomų nustatymo metodas galėtų palengvinti bendrosios praktikos gydytojų ir socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis darbą, identifikuojant psichologinio smurto aukas. Tai svarbi prevencija latentiniame psichologinio smurto pasireiškimo periode, ypač šeimose, kurios dažniausiai yra uždaros aplinkiniams, o problemos išryškėja pavėluotai, kai psichologinis smurtas tampa fiziniu.

Atlikti tyrimai atskleidė kvalifikuotos psichologinės pagalbos trūkumą gydymo įstaigose, pacientams, patyrusiems fizinį smurtą. Tokia pagalba papildo klinikinę diagnozę, pavyzdžiui, nustatant reakciją į stresą. Diagnozėse greta išvardinamų mechaninių sužalojimų, atsiradus reakcijai į stresą, galėtų keisti sveikatos sutrikdymo masto kvalifikaciją į sunkesnę nei vertinant tik mechaninių sužalojimų sukeltus sveikatos sutrikdymus. Tai leistų taikyti griežtesnes bausmes smurtautojams.

Darbe atskleista, kad beveik ketvirtadalis mokytojų patiria psichologinį smurtą ir kas antras dėl to tampa laikinai nedarbingu. Laikinas darbuotojo nedarbingumas – ekonominė našta Valstybei. Atsižvelgiant į tai, kad administracinių teisės pažeidimų kodeksas numato galimybę bausti tėvus už 14-16 m. paauglių chuliganizmą, įžeidinėjimus, chuliganišką elgesį, suaugusiųjų įžeidinėjimą bauda nuo 14-28 eurų, tikslinga baudos dydį peržiūrėti, ir atsižvelgiant į kaimyninių šalių (Estiją) praktiką, padidinti dešimteriopai. Tai padidintų šeiminei tėvų ir vaikus atsakomybę.

AUTORIAUS PUBLIKUOTŲ MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ SĄRAŠAS

1. **Laima S.**, Fomin D., Jasulaitis A., Bareikytė A., Banionis D., Andriuškevičiūtė G., Chmieliauskas S. Psichologinės ir somatinės streso išraiškos, jų paplitimas. *Laboratorinė medicina*. 2015, t. 17, Nr. 3, p. 110 - 113.
2. Pūras D., **Laima S.**, Jasulaitis A., Andriuškevičiūtė G., Chmieliauskas S. The Forensic Medical Assessment of Psychological and Physical Violence Experienced by Children. *Journal of Chemical, Biological and Physical Sciences* 04/2015; 5(2):1566-1573.
3. **Laima S.**, Fomin D., Jasulaitis A., Andriuškevičiūtė G., Chmieliauskas S., Sabaliauskas V., Sergrjevas V. The effect of conducted electrical weapons on the human body. *Actamedica* 08/2014; 21(2):73-80.
4. S.Mažeikienė, **Laima S.**, Jasulaitis A., J.Bytautė, V.Baranauskaitė, Andriuškevičiūtė G., Chmieliauskas S. Teismo medicininių ir klinikinių diagnozių nesutapimai Lietuvoje. *Labaratorinė medicina*, 2014, t. 16; 3(63): 116-1119.
5. G. Andriuškevičiūtė, S. Chmieliauskas, A. Jasulaitis, **S. Laima**, D. Fomin, J. Stasiūnienė. Study of Fatal and Nonfatal Hangings, *Journal Forensic Sci*, 2016.

Pranešimai disertacijos tema pristatyti:

1. 2016 m. birželio 14-19 d., Evoliucinė medicina: šiuolaikinių sveikatos problemų evoliuciniai mechanizmai ir dėsniumai. Trečioji tarptautinė konferencija (Evolutionary medicine: Pre-existing mechanisms and patterns of current health issues. The 3 international conference). Homicide statistics in Lithuania in 2004 - 2013. Sigitas Chmieliauskas, Algimantas Jasulaitis, Sigitas Laima.
2. 2016 Symposium of the International Academy of Legal Medicine (IALM), Venecija. Stress induced psychological and somatic expressions. Sigitas Laima, Dmitrij Fomin, Algimantas Jasulaitis, Sigitas Chmieliauskas.

INFORMACIJA APIE AUTORIŲ

Sigitas Laima 1977-08-14

Išsilavinimas

- 1994 m. Utenos Krašunos vidurinė mokykla.
- 1995-2001 m. Vilniaus Universitetas, Medicinos fakultetas, gydomoji specialybė, Gydytojo diplomas. Čiurlionio g. 21, LT-2009 Vilnius
- 2001-2002 m. Gydytojo pirminė rezidentūra, gydytojo profesinės kvalifikacijos pažymėjimas.
- 2002-2005 m. Antrinė specializuota rezidentūra, teismo medicinos specialybė, Teismo medicinos gydytojo pažymėjimas.
- 2007 m. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos licencija verstis teismo medicinos gydytojo praktika (Nr. MPL-09540).
- 2009 m. Suteikta teismo medicinos eksperto kvalifikacija (pažymėjimo Nr. 017).
- 2009 m. Įtrauktas į LR ekspertų sąrašą.
- 2011 - 2015 m. Vilniaus universitetas, Medicinos fakultetas, Patologijos, teismo medicinos ir farmakologijos katedra, Teismo medicinos doktorantas.

Darbinė veikla

- Nuo 2006 m. 05 ir dabar teismo medicinos ekspertas, Valstybinė teismo medicinos tarnyba prie LR Sveikatos apsaugos ministerijos, Didlaukio 86e, Vilnius.
- Nuo 2010 m. iki dabar asistentas, rezidentų vadovas Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Patologijos, teismo medicinos ir farmakologijos katedra.
- Nuo 2013 m. teismo medicinos gydytojų draugijos narys, Draugijos Tarybos pirmininko pavaduotojas.